

MESTRES D'ART I MEDICINA, ELS PRETORS DELS REMEIS I DOCTORS EN MEDICINA (1401 A 1565)

RIERA i BLANCO, Manuel

RESUM: Treball extens en el que s'analitzen amb detall alguns aspectes del funcionament de l'ensenyament de la medicina a Barcelona en els segles XV i XVI. Consulta de fonts d'arxiu amb documentació abundant. Període de fundació. Metges i protofísics. Privilegi de l'any 1488. Els pretors dels remeis. Privilegis de Ferran II. Ordenances, Concòrdies i altres aspectes.

Paraules clau: "Estudi de Medicina Barcelona, segles XV-XVI" "Pretors dels Remeis" "Privilegi de 1488"

RESUMEN: Trabajo extenso en el que se analizan con detalle algunos aspectos del funcionamiento de la enseñanza de la medicina en Barcelona en los siglos XV y XVI. Consulta de fuentes de archivo con documentación abundante. Período de fundación. Médicos y Protofísicos. Privilegio del año 1488, Los pretores de los remedios. Privilegios de Fernando II. Ordenanzas. Concordias. Otros aspectos.

Palabras clave: "Estudio de Medicina Barcelona, siglos XV-XVI" "Pretores de los remedios" "Privilegio de 1488"

*

Estudiats, analitzats i valorats, en una altre comunicació al Congrés, els documents d'arxiu de la fundació del "*Estudi General d' Arts i Medicina de Barcelona*" en el temps comprés entre 1401 i 1419, ens porta al nostre actual objectiu que és realitzar un estudi esquemàtic dels documents d'arxiu que ens donen notícia de la seva evolució i incidències, que segueixen fins a l'any 1565, amb l'afany de veure les possibilitats d'ampliar després la investigació i estudis amb algun article o petita monografia.

Excepte en uns pocs casos, el treball d'investigació va ser veure, tocar i comunicar-me amb els documents d'arxiu originals que he pogut localitzar, investigar-los i procurar després expressar-me en el seu estil, en el que pugui. En cada document estudiat una nota en parèntesis senyala la seva referència. Es dona també un detall del moment històric de cada etapa.

La pauta a seguir ens la facilita un document de l'Arxiu notarial de Barcelona de l'any 1558, que ens senyala les fites i expressió de la seva evolució, son aquestes :

Manuel Riera i Blanco

* Fundà l'Acadèmia de l'Estudi General d' Arts i Medicina de Barcelona el sereníssim rei d'Aragó Martí I l'any 1401, decorada de singulars privilegis.

* Va ésser confirmada el 23 de desembre de 1419, per l'eximi Alfons V d'Aragó

* El 14 de gener de 1488, pel Catholicum Hyspaniare regem Ferran II, va ser confirmada a Saragossa, amb una llarga i amplíssima insigne gràcia .

* I sobre tot, el 3 d'octubre de 1533 en el castell de Montsó, pel sacratíssim Carles V, César August màxim dels romans Emperador invictíssim, confirmà el privilegi del rei Ferran II donat a Saragossa al 1488.

Amb aquesta darrera confirmació s'inicià l'última etapa de l'Estudi General del rei Martí.

I - PERÍODE DE FUNDACIÓ:

La fundació de l'Estudi General de Barcelona ja s'ha estudiat en una altra comunicació al Congrés, però aquí podem fer algunes consideracions:

*= L'esmentat document de 1558, ens diu que l'Acadèmia de l'Estudi General d'Arts i Medicina de Barcelona "*celebèrrima en el mon Cristià*", va ser decorada i sublimada per singulars privilegis, intervenint el consentiment i autoritat del Santíssim en Crist Pare, el Senyor Benet XIII Papa d'Avinyó, en data de les segones nones (6 de juliol) del setè any del seu pontificat, iniciat al 1394, per tant el setè any era el juliol de 1400. Però a l'any 1398, el Papa concedí al rei Martí un privilegi per fundar un Estudi de tota facultat no utilitzat i el 10 de desembre de 1400, el rei va sol·licitar el Privilegi per l'Estudi General de Medicina, que va fundar el 10 de gener de 1401 a Barcelona i posteriorment, el 24 de setembre de 1402, va tenir d'insistir perquè el Papa Benet XIII li concedís els privilegis al seu Estudi General d'Arts i Medicina, doncs les peticions anteriors no havien sigut ateses ni rebutjades.

*= Nosaltres sabem que el rei Martí havia prohibit el 18 octubre de 1397, que els metges exercissin sens el previ examen i que el 10 de gener de 1401, el rei va fundar un "*Estudi General de las arts auxiliars de la egrègia Medicina necessàries per sustentar la indigent fragilitat humana*", per aquest privilegi l'Estudi general tenia les següents facultats:

- Es prohibia l'ensenyament de la medicina a Barcelona i el seu territori fora de l'Estudi General instituït i ordenat de nova planta i que no es pogués practicar si no fos a títol de "*magisterii insignitus*", o sia de mestre.

Mestres d'Arts i Medicina, els pretors dels remeis i doctors en medicina (1401-1565)

- El rei Martí concedia a la universitat de l'Estudi tots els privilegis donats pels seus antecessors i altres a l'Estudi General de la vila de Montpeller, i en el seu estil podien elegir col·legi i fundar totes les activitats.
- La universitat liberalment podia establir estatuts i ordenances a la seva conveniència i utilitat.
- Per l'elecció dels càrrecs tenien la facultat de governar-se per sí mateixos.
- Els donà facultat de concedir els graus de mestre, llicenciat o batxiller, als estudiants que trobin aptes.
- Els concedeix dos condemnats a l'any, morts degollats o per submersió, per realitzar pràctiques d'autòpsia amb tal que no sia oriünd de la ciutat de Barcelona.

Després de passats setze mesos, el rei va adjuntar a l'Estudi General el singular privilegi de la facultat d'Arts que va ser redactat amb frau i tenia concessions subreptícies, que van necessitar ser acompanyades de dos edictes reials: un per esmenar les citades concessions fraudulententes i un altre per reprimir la conducta del mestres de l'Estudi General. En realitat, el privilegi complert de la concessió de l'Estudi General de Barcelona format per dos privilegis: el de fundació de l'Estudi General de Medicina, 10 de gener de 1401 i el de fundació de la facultat d'Arts, de 10 de maig de 1402. En aquest privilegi, a continuació de la firma del Rei, es va escriure l'edecte de correcció de les concessions subreptícies de 15 de setembre 1402. En tot el conjunt, tenim encara que unir l'edecte de correcció de les conductes dels mestres de 10 de gener de 1403. Les correccions també afectaren de forma indirecta el privilegi inicial de 1401, pel fet de determinar l'edecte de correcció la unió de les dues facultats de Medicina i Arts en la persona d'un únic Canceller general i el ser el seu nomenament propi de la persona del Rei i no per elecció de la universitat l'Estudi General.

La Facultat d'Arts es va instituir a l'Estudi de Medicina de Barcelona, perquè els mestres de Medicina que fossin graduats en Arts tinguessin el dret de donar, junts o per separat, el grau de mestre o batxiller en Arts a aquells que ho meressuessin, com era concedit als mestres de Arts i Medicina, professors de l'Estudi de Lleida, però a Lleida la llicència de magisteri i els graus acadèmics els concedia el canceller, com esdevenia a tots els Estudis Generals. També disposava que d'acord amb la "*seva bona consciència*", podien ordenar tot el que fes referència a exàmens, expenses i detalls pertinents, sense apartar-se del que es va concedir a l'Estudi General de Lleida, tal com poden fer-ho els Mestres de Medicina de l'Estudi de Barcelona, d'acord a l'establert en el privilegi de fundació.

Per tant, fem notar que les dues facultats de Arts i Medicina a l'Estudi formaven un cos unit, amb el mateix canceller, però es donaven els graus de Medicina i Arts per separat: els graus de Medicina pels privilegis de Montpeller i els graus d'Arts amb els reglaments i estatuts de l'Estudi de Medicina de Lleida. Per les Constitucions eren "*Metges de art de*

Manuel Riera i Blanco

Phisica", segons les Corts de Cervera de 1359, que els obligava a estudiar tres anys en un Estudi General.

L'únic Canceller general havia de ser metge, amb el grau de Mestre en Arts, era l'únic que tenia, per delegació del Rei, la potestat de concedir els graus acadèmics, tan en Medicina com en Arts.

Entre les opinions sobre les clàusules subreptícies, el Dr. Rubió i Balaguer ens diu: "*no parece probable que un error de redacción se hubiese deslizado en una disposición autenticada por el regente de la cancilleria y tan solemnemente promulgada*". A nosaltres ens sembla quasi segur fou realitzada amb frau per aconseguir allò que d'altra manera no s'aconseguiria: el rei ens diu que es va fer de manera oculta i el rei Martí tenia, com el seu pare, l'actuació justa que no volia es confonguessin els mestres que tenien ciència dels que no en tenien, missió que a la dignitat regia pertoca, d'aquí les citades correccions al privilegi.

*= Els Privilegis de fundació eren concedits a la universitat de l'Estudi General, no a la ciutat de Barcelona. Si s'hagués fundat només per la ciutat de Barcelona, no seria un Estudi General, seria un estudi particular: qui li donava caràcter era el senyor Rei, l'Estudi General era una Institució reial, acompanyada o no per una butlla del Sant Pare. El cas es que, eren del rei l'Estudi i la ciutat de Barcelona i aquesta pagava els sous.

*= L'Estudi General es dirà d'Arts i Medicina de Barcelona, tan sols dues vegades, en dos cartes del rei datades el 7 de novembre de 1402, es cita com de Medicina i Arts (ACA reg. 2245, fol. 56r). Sense els mestres d'Arts consideraven l'Estudi de Medicina sense fonament. Actualment existeix un "*virus*" entre els historiadors de la terra que produeixen una síndrome mèdica històrica histriònica i es freqüent trobar qui el considera un "*Estudi de Medicina i Arts de Barcelona*".

Era missió de la dignitat del rei millorar les estructures sanitàries i les ensenyances de la medicina i procurar que es concedissin els graus acadèmics amb el mèrit que corresponia a la ciència, però aquests estímuls s'unien a una pobre variable econòmica, (en paraules de Desclot), "*d'uns reis que no tenien tresors*": Jaume I es queixava que el seu pare havia prodigat el patrimoni familiar; posteriorment amb Alfons III i Jaume II el procés continuà amb pèrdua dels tributs i drets reials; la lluita contra la energia feudal obligà al rei Pere IV a empenyorar una sèrie de territoris i jurisdiccions; i Martí I, per mantenir dintre de la monarquia el patrimoni de Sardenya i Sicília, havia venut a la ciutat de Barcelona, amb pacte de gràcia i retrovendendo, la meitat del comtat d'Empúries, les baronies d'Elx, Crevillent, Tàrraga, Vilagrassa, Terrassa i Sabadell, a la Diputació del General l'altre meitat del comtat d'Empúries i també estaven empenyorades les rendes reials dels comtats del

Mestres d'Arts i Medicina, els pretors dels remeis i doctors en medicina (1401-1565)

Rosselló i Cerdanya, ah! i la reina Maria de Luna va morir al 1408, en la indigència. No podem dir del rei Martí I que només donés un privilegi i que no assignés cap quantitat pel sosteniment de l'Estudi General, també es volia encarregar de la seva organització i govern superior amb una sèrie de correccions. En cent anys els reis havien fundat quatre estudis generals: Lleida, Perpinyà, Osca i Barcelona, semblen masses en el país i com si busquessin resoldre la variable econòmica, encara en van fundar quatre més, una cosa enlloc vista.

El rei Martí va morir el 31 de maig de 1410, i s'extingí la dinastia comtal i reial. Després d'un interregne de dos anys, el Compromís de Casp havia de determinar qui tenia millor dret per ser rei d'Aragó i no per elegir un comte feudal de Barcelona. El 28-05-1412, els compromissaris reconeixien el millor dret de Ferran d'Antequera i quedava proclamat per ser rei d'Aragó, tenia el millor dret com a fill de Leonor d'Aragó i casualment, de tots els aspirants, era qui tenia més valor econòmic, no sols per ell, també per la seva muller la reina Leonor d'Alburquerque. Aprofitant el conflicte social, polític i militar, a les Corts de Barcelona de 1412-1413, el van imposar atorgar dos concessions que podien tenir efecte en la valoració de l'Estudi General de Barcelona. A les Corts de 1413, els senyors feudals civils i eclesiàstics, mirant d'oprimir als pagesos de remença, pretengueren que: “ *el privilegi atorgat tollent ley paccionada de dret no val* “ i “ *el privilegi atorgat contra el bé públic és nullà* ”.

II – METGES EXAMINADORS I PROTOFÍSICS DEL REI.

El document de pauta que seguim de l'any 1558, ens diu: Que l' Estudi General d'Arts i Medicina de Barcelona va ser confirmat per l'eximi rei Alfons d'Aragó el dia 23 de desembre de 1419. El document que es cita amb aquesta data no és una confirmació d'un privilegi donat per un rei antecessor i demanat al rei actual amb petició de gràcia, no son els metges de l'Estudi que es dirigeixen al Rei. El document no expressava la concessió d'una gràcia, sinó que és un edicte: El rei havia rebut la noticia que els oficials de l'Estudi de “ *Phisice i cirurgia* “ examinaven i donaven llicència per exercir les dites arts, i va prohibir amb un edicte inicial que fessin aquests actes. Els oficials de l'Estudi reclamaren que tenien les facultats per regia munificència. Davant la reclamació, en un segon edicte de 23 de desembre 1419 als oficials reials ordinaris, el rei Alfons considerava que com “ *ningú pot ser privat de lo que té* ”, donava un termini per demostrar que tenien les potestats atribuïdes i reclamades, si no les tenien fossin privats d'examinar i donar llicències i si tenien el privilegi fossin confirmats i protegits en el seu exercici. No sabem quina part dels privilegis presentaren els de l'Estudi als oficials reials ordinaris, sospitem que amb el primer de 10 de gener de 1401, en van tindre prou.

Ara la universitat apareixia amb el nom de “ *pro Studii artis phisice et chirurgie civitatis Barchinona* ”, en la meua traducció: pels de l'Estudi de les arts de la física i cirurgia, ara

no es denominava Estudi General i sembla que, com el metge de medicina era també el físic, em d'entendre que l' Estudi era de les "*arts de la Medicina i la Cirurgia*", i això vint i cinc anys després de ser expulsats els cirurgians de l'Estudi de Medicina de Montpeller, i quan els privilegis i estatuts d'aquest estudi de Barcelona deurien de tenir per guia les normes de l'Estudi de Montpeller. Se'ns presenta també a l'Estudi de Barcelona, concedint llicències per exercir la cirurgia, quan no estava prevista aquesta concessió en el privilegi del rei Martí. Estimem que l'Estudi no podia donar llicències per a exercir sense seguir els cursos dels graus acadèmics de Arts i Medicina.

Pels antecedents exposats creiem que la universitat de l'Estudi de Barcelona, en el moment d'acreditar davant el rei Alfons els seus drets, deuria presentar tan sols el privilegi de fundació de l'Estudi de Medicina de 10 gener 1401, on no es manifestaven aquests fraus i es guardarien o destruirien els privilegis de la facultat d'Arts i la correcció de la concessió obtinguda per subrepció.

Exposarem a continuació una sèrie de dades de documents d'arxiu que ens donen fe de la existència i vida de l'Estudi d'Arts a Medicina de Barcelona:

*= El rei Martí havia deixat la qüestió de l'Estudi en mans del degà dels canonges de la catedral de Tortosa Guillem Ramon, la concòrdia que va establir aquest àrbitre seria molt efectiva, doncs les tres preeminències de la oposició es succeïren pacíficament sense cap més qüestió coneguda. El mestre Francesc Granollachs continuà com a canceller de l'Estudi General de Barcelona, el 26 de setembre de 1405 en el moment de la concòrdia citada encara ho era, el 1 agost de 1420 va fer testament i al morir, segons diuen, el va succeir a la cancelleria Antoni Ricart, iniciat com professor de l'Estudi de Lleida, al 1395 Juan I l'hi encarregà uns informes de l'estat sanitari del Rosselló, passà a Barcelona i fou professor de l'Estudi General, va ser metge del rei Alfons com físic de la casa del rei i examinador reial, dels que exercien la medicina i de la salut dels pobles : al 1416 i 1419, va fer unes declaracions sobre l'estat sanitari de Barcelona i de la reina Maria. Qualificat d'humanista, és la personalitat més destacada de l'Estudi d'Arts i Medicina, pels estudis que va deixar ("*De quantitibus et proportionibus humorum*" i dedicà al rei Martí un "*Compendium secundi operis de arte graduandi medicinas compositas ..*") que s'han estudiat com una temptativa medieval per aplicar les matemàtiques a la Medicina, va escriure també en català dos llibres, un "*Tractat de horines*" i un altre "*De coneixement de polysos*". No tinc clar el període que se li assigna, cap el 1420 com a canceller de l'Estudi General de Barcelona, estava a Itàlia de mestre examinador general del rei Alfons, si bé podia tenir un substitut. Mort a finals de 1422, passà a ser canceller de l'Estudi l'altre discordant, mestre Pere Pau o Pauli , que per la pau de l'Estudi allargà la vida fins a l'any 1453.

Mestres d'Arts i Medicina, els pretors dels remeis i doctors en medicina (1401-1565)

*= En aquest últim període, a partir de 1431, es presentaren a Barcelona les qüestions de la unió d'escoles d'arts lliberals de la ciutat, enfrontats pel seu control entre el Bisbe i canonges per una banda i Consell municipal per l'altra, qüestions que podrien afectar a l'Estudi General per la seva facultat de les Arts lliberals agregada a la Medicina, però Barcelona, fa notar el Dr. Rubió i Balaguer "*parece que hubiera la consigna de no citarlo en los años anteriores a 1484*" (Notes: pàg 35), i les ordenances de la ciutat de 1431, no diuen res de la seva unificació.

*= La universitat de l'Estudi de Arts i Medicina tenia la seva seu o acadèmia a la torre "*al costat del portal vulgarment dit de la Boqueria*", o de Santa Eulàlia. Crec que podem deduir era una torre romana de la antiga muralla de Barcelona al cantó de la Rambla, que el rei Martí els hi cediria, perquè podia haver perdut l'interès militar amb l'ampliació, uns pocs anys abans, del perímetre de Barcelona amb la muralla del segle XIV. Es diu que no sempre la facultat d'Arts estava junta amb la Facultat de Medicina, però hem de tenir en compte que a Barcelona hi havia varies escoles d'Arts.

*=Des de Barcelona, el 22 de maig de 1436, la reina Maria recomanà als reis de Castella el metge Rodrigo de Toledo, que ha vingut de Castella per graduar-se en medicina a Barcelona i ja torna a aquell regne. (ACA:Commune, reg. 2988, fol. 8).

*= Els consellers del Consell municipal de Barcelona, el 18 de febrer de 1440, escriuen a l'Estudi de Medicina de Montpeller en recomanació del metge Bernat de Granollachs, mestre en arts i batxiller en medicina, que es dirigeix a aquella universitat per graduar-se en mestre en medicina. Declaren que durant casi dotze anys ha exercit la medicina en la ciutat, tornant la salut a molts malalts. Tenia esquirria de l'Estudi local?: sembla que el motiu del viatge és que el metge torna a l'escola en que va ser graduat de batxiller i juraven que tornarien a obtenir el grau superior (AHCB Lletres patents 11.).

*= La reina Maria des de València, el 12 de març de 1441, manà a Joan Corbera, governador de Catalunya, que li envii informació sobre la qüestió de Francesc Oliver seller de la ciutat de Barcelona que "*mogut de temeritat e menyspreant la correcció divinal i del senyor rei hauria injuriat i ferit N'Antic Beer, bedell del col·legi del Studi de Medecina d'aqueixa ciutat, stant segons se diu, en salvaguardia del senyor rei e nostra*", (ACA. reg.3182 f. 25v). Es efecte de la protecció del rei Martí concedida al Privilegi.

*= L'Estudi General de Barcelona seguia funcionant i examinant cirurgians, el 15 de desembre de 1441, la reina Maria, lloctinent del rei, escriu des de Saragossa "*als amats nostres lo rector e canceller e oficials del Studi de Medicina en Barcelona*" que castiguin al cirurgià Joan de Galbarra, el qual acusà injustament a Gabriel Garcia, "*feel Fisic nostre*", d'haver revocat una carta d'examen, atorgada per vosaltres al dit Galbarra. La reina els

Manuel Riera i Blanco

envià la informació i proves, perquè procedeixin segons el dret i raó “*però si us hi trobarem negligents o remissos, ço que no creem, provehirem a les dites coses justícia mediant*”.
(ACA reg. 3269, f. 4).

També concedien llicències als jueus per exercir la Medicina, sabem que des de Tortosa el 9 de novembre de 1442, la reina Maria escriu una carta al rector i al canceller de l'Estudi de Medicina de la ciutat de Barcelona i els hi diu que estant a Saragossa, per les seves culpes, va privar al jueu de la mateixa ciutat Juce Cominet del exercici de la medicina. Els adverteix perquè no es deixin enganyar pel jueu, ni li donin llicència per exercir. (ACA. reg.3181 f. 131).

El que no trobem en aquest període metges en Art i Medicina en que ens diguin s'han graduat passant d'un grau a l'altre a l'Estudi General d'Arts i Medicina de Barcelona i que siguin: mestres en Arts i Medicina, mestres en Arts i batxillers en Medicina, o bé batxillers en Arts i mestres en Medicina, expressions de les seves titulacions en el examen de graus. Els mestres en Arts sabien llatí i podien llegir els llibres de la Medicina.

*= A partir de 1448, en el Consell de Cent de la ciutat de Barcelona, per millorar la qüestió econòmica de la ciutat i no la ciència, es començà a tractar de fundar un Estudi General de tota facultat invocant el privilegi reial i el papal. Després de informar-se a l'Estudi General de Perpinyà, a l'any 1450, envià els seus ambaixadors a Itàlia. Amb el rei Alfons no hi va haver-hi problemes: el 3 de setembre, el rei autoritzà als consellers per construir-lo i els donà els privilegis per quan estes fundat. Però el privilegi del Sant Pare, si bé l'obtingueren aviat, ja es més qüestionable i misteriós: demanaven al Papa Nicolau V que fundés un Estudi i la cúria romana expedeix la butlla el 30 de setembre, però dos mesos després, el 19 de novembre, el Papa comunicà als consellers que suspenia la concessió anterior per erigir un Estudi. Aquesta butlla denegatòria dirigida als consellers, es troba a l'arxiu municipal de Lleida i no al de Barcelona. No es troba tampoc en el registre *de secretis* de l'any quart de Nicolau V a l'Arxiu Vaticà. Podem plantejar de nou, una concessió subreptícia o sia realitzada amb frau: la butlla primera havia sigut firmada per tots els que tenien que firmar-la, però s'havia obtingut de forma oculta, era falsa, com les concessions obtingudes per subrepció de l'Estudi General d'Arts i Medicina de Barcelona. Queda aquí aquesta seqüència, de moment aquest Estudi General no seguí endavant.

A l'any 1453, amb la mort del canceller Pere Pau, començaren les malícies de la flaqueza humana a l'Estudi General d'Arts i Medicina de Barcelona, els afers estan en relació al nomenament del Canceller de l'Estudi, seguirem dos documents d'arxiu:

*= El rei Alfons des d' Itàlia, en la data ens diu, *in Terra nostra de Fogie*, 3 abril de 1453, concedeix pels seus mèrits l'ofici de canceller de l'Estudi General de Barcelona a Francesc

Mestres d'Arts i Medicina, els pretors dels remeis i doctors en medicina (1401-1565)

de Pedralbes mestre en Arts i Medicina, amb totes les prerrogatives, honors, salaris, emoluments, etc. (ACA Reg.2600, fol 153v-154r). Francesc de Pedralbes metge del rei i examinador reial, era de família conversa i seria una persona d'edat.

*= A Barcelona el 20 de juliol 1453 (ACA Div. Reg. Maria Reg. 3158, fol 175v- 178v), o sia més de tres mesos després de l'anterior nomenament del canceller, a la torre de la muralla estatge de l'escola, al costat del portal dit de la Boqueria, es convoquen i reuneixen la universitat de l'Estudi General d'Arts i Medicina, per a procedir a l'elecció i promoció del Canceller. Ens diuen que s'han convocat i estan presents tots els membres del Col·legi i citen: els mestres d'Art i Medicina: Pere Femenia, rector; Bernat de Granollacs, Lluís de Ribesaltes, Gabriel Garcia, Francesc de Pedralbes, Joan Roser (o Rossell), Gaspar Jorba, Francesc de Granollacs, Juan Avellà, Fernando de Ayerbe, Antoni Pont y Pere Vicens. Estan presents també els batxillers de Medicina següents: Antoni Gelabert, Joan Badia, Gabriel Duran, Joan Riba, Bartomeu Torelló i Joan Bonanat i els estudiants, sense citar el nombre que no son membres del Col·legi.

Hem d'aclarir que a la llista inicial que donen de mestres d'Art i Medicina estan barrejats: perquè: Gaspar Jorba y Joan Avellà només son mestres en la ciència de la medicina; i Antoni Pons i Pere Vicens son mestres professors en arts. Així resulta que tenien al Col·legi de l'Estudi General en total 17 membres: 8 mestres en Arts i Medicina, 2 mestres de Medecina; 5 Batxillers de medecina ; dos mestres en Arts, professors de l'Estudi; i un bidell, Juan Esteva.

La convocatòria no és normal a la vida de l'Estudi General, és extraordinària, estan presents: Juan Oliver notari i escrivà de l'Estudi General i una sèrie de testimonis estranys a la universitat de l'Estudi com: el cavaller Juan de Montbui (si llegeixo bé), militar i agutzil fidelíssim de la Reina Maria; Burdo Vilar paratore de Granollers; Gaspar Anglès, apotecari; Cosme Bartomeu com a àrbitre electe pels membres del Col·legi "*nemine discrepante*": i el discret Pere Marfà notari de la ciutat de Barcelona. Tenien previstos el reforç d'alguns doctors i canonges experts en Dret. A més, a tenor dels privilegis i estatuts de l'Estudi, han nomenat com a àrbitres de l'elecció i promoció de canceller a cinc membres col·legials, els venerables: Juan Roser, Gaspar Jorba, Antoni Pont, Juan Avellà i Pere Vicens.

La causa de l'elecció i promoció del Canceller ens diuen és per l'acefàlia que patia l'Estudi per la mort del mestre Pere Pau, professor en Art i Medicina, que el presidia, es diu que morí "*die ex tercia*", però saben pel document abans citat del 2 d'abril, que havia sigut promogut pel rei Alfons al càrrec de canceller el mestre Francesc de Pedralbes: de moment no podem aclarir si és que no havia arribat encara el nomenament des d'Itàlia, o bé es donava com a no rebut i es procedia en contra, si bé el mestre Francesc de

Pedralbes es trobava entre els electors i elegibles. Sembla que el mestre Pere Pau va morir el dia *extercia* de juliol 1453, en aquest cas el nomenament de Francesc de Pedralbes el 2 d'abril, va ser anterior a la mort de Pere Pau.

Presumeixen que la reunió convocada era segons les costums de l'Escola i que l'acte de l'elecció i promoció del nou canceller està d'acord amb els privilegis i estatuts de la universitat de l'Estudi i diuen que volen posar al davant de la cancelleria alguna persona notable, perquè la major part dels propis mestres guarnint-se ells mateixos, creuen que a cada un d'ells pertany el dit ofici de canceller i així els mestres en Arts i Medicina de l'Estudi General pretenen que l'elecció del canceller a "*ipsos pertinere et pertinere debere*" i tot d'acord amb els privilegis, estatuts, ordenances i encara amb les "*constitucions de Catalunya i altres*", i per aquest aspecte tenen previstos els doctors en dret i canonges. En quan els privilegis que tenen, només ho podrien dir pel privilegi de fundació inicial de 10 de gener 1401, però com ja em dit: l'edicte corrector del privilegi de la facultat d'Arts, l'afectava indirectament al establir un únic canceller general per l'Estudi d'Arts i Medicina, com una única entitat i es dona al canceller l'autoritat per delegació reial i era el rei qui tenia que nomenar-lo com a tots els Estudis Generals. Sols podien defensar el que volien, amb la trampa de silenciar o fer desaparèixer el document que els van donar del privilegi de 9 de maig de 1402, a on es tenia que unir, després de la firma del rei, l'edicte de correcció, segons l'edicte mateix establia i presentar solament el privilegi de 10 de gener de 1401. A l'Arxiu reial l'original de l'edicte de correcció es troba separat del privilegi que corregeix en el mateix registre.

El notari Juan Oliver redactà el document públic del procés que segueixen des de la convocatòria a l'elecció i nominació del canceller: es elegit Gabriel Garcia metge de la reina Maria, se li han oposat Bernat de Granollachs i Francesc de Granollachs. Tots declararen elegiren a tenor dels estatuts "*seu mente core*" i en bona harmonia i cap discrepant, es declarà l'elecció per justa i el rector Pere Femenia aixecant-se va prendre per la ma a Gabriel Garcia i el va portar i l'assentà a la càtedra a on de costum està el canceller i des de on, va jurar tenir la cancelleria amb la justa forma que senyalaven els estatuts i tots acceptaren a Gabriel Garcia per canceller. Redactat l'instrument públic pel notari, precisaren el reconeixement per la reina: era una altre formalitat per la trampa, un element més per adquirir i acreditar drets que mai havien tingut.

El document d'Arxiu (ACA 3158 fol. 175v 178v), amb data a Barcelona de 7 agost 1453, que expressa tot el que acabem de dir, escrit en llengua llatina i titulat com "*confirmatio: sententia in favorem Studi artium et medicine civitatis Barchinona*": no és una decisió d'un òrgan judicial, ni de la reina lloctinent que encapçala el document, en el preàmbul es dirigeix a "*Vos fidelis fisice noster Gabriel Garcia in artibus et medina magister*", i li diu "*que sens dupte elegit i promogut vas ser en el ofici de canceller de l'estudi d'Arts i*

Mestres d'Arts i Medicina, els pretors dels remeis i doctors en medicina (1401-1565)

Medicina d'aquesta ciutat, del modo que es evident a tenor del instrument públic següent". A continuació s'exposava el contingut del "*instrument públic*", amb la firma del notari públic Juan Oliver, datat a Barcelona universitat de l'Estudi, sense dia, mes ni any. A continuació hi ha una exposició d'errors del text precedent: en quatre punts hi ha que afegir quatre línies; i en cinc punts més hi ha que fer correccions. Aquí acabava l'exposició del instrument públic, hi tindria que haver la data i no hi és. Segueix la resposta de la súplica a la reina i aquesta confirma l'elecció i promoció de Gabriel Garcia, lauda, robor a i mana als que exerceixen de governador de Catalunya, al veguer i batlle de Barcelona i al rector de l'Estudi que a Gabriel Garcia el tindran i reputaran per canceller. Conclou i cita el segell penjant i data de 7 d'agost 1453 i amb ortografia diferent: està escrit a mà esquerra = "*fuit suplicata*" = y a mà dreta = *La Reyna* = y a sota "*Sna. Regina mandavit mi Jacobo de Villa*". Considerem que l'estil, cal·ligrafia, forma del document i la firma del notari, no es propi de la cancelleria reial, més aviat creiem es va redactar pel notari Juan Oliver a la casa de l'Estudi com diu i el portà a la reina el mateix Gabriel Garcia.

*= El 31 d'agost de 1453 una carta de la reina Maria, lloctinent de Catalunya, escrita en català (ACA. reg. 3215 fol., 85r), fa referència del "*novell canceller e físic del senyor rei Jacme Quintà*" i ens confirma que a la mort del mestre Pere Pau, els mestres de la universitat de l'Estudi d'Arts i Medicina de Barcelona "*han elegit a Francesc Garcia i que si li oposà Bernat de Granollachs*". Així tenim, que al mateix més de ser acceptada per la reina lloctinent l'elecció i la promoció en contra el dret, el rei Alfons corregia l'abús d'usurpar la potestat reial: destituïa a Francesc Garcia, el canceller elegit i nomenat amb falta, i procedia al nomenament de Jaume Quintà protofísic, com a canceller de l'Estudi General d'Arts i Medicina de Barcelona, des de 1420 havia estat metge examinador a Catalunya, Sardenya, Nàpols i Sicília. Amb tot, a l'octubre de 1453, Gabriel Garcia titulant-se canceller, nomenava a Gabriel Iranzo daguer de Barcelona, com a procurador i administrador dels seus bens, però el Canceller de l'Estudi era Jaume Quintà o Quintana, es possible fos fill d'un dels primers mestres de l'Estudi General.

*= Al 1453, després de clausurar les Corts, la reina viatjà a Castella i es separà de l'ofici de lloctinenta i per la seva absència el 19 d'octubre de 1453, Galceran de Requesens va prendre possessió de la Lloctinència de Catalunya i el 30 de novembre de 1453 s'inicià la reforma i democratització del govern de la ciutat de Barcelona, nomenant per reial decret cinc consellers: dos ciutadans, un mercader, un artista i un menestral. L'any següent, el 31-05-1454, el Rei Alfons nomenà al seu germà Joan de Navarra, Lloctinent general de Catalunya.

*=Jaume Quintà o Jaume Quintana va morir el 13 de gener de 1457 sent canceller de l'Estudi, es presenten les mateixes qüestions, per la cancelleria de l'Estudi d'Arts i Medicina el mestre Bernat de Granollachs segueix sent l'intrigant, assolí que l'Estudi el

Manuel Riera i Blanco

nomeni canceller en contra que: *“la elecció com la colació del ofici de canceller de l'Estudi d'Arts i Medicina de la ciutat de Barcelona, al Serenissim Senyor rei pertany i pertànyer deurà”*. Datada des de Sant Andreu el 8 de març de 1458 (ACA. reg. 3302 foli 94v-95v), tenim una carta escrita en català de l'infant Joan, lloctinent de Catalunya, al seu germà el rei Alfons, on li consulta i demana que cal fer en el conflicte sobre l'ofici de canceller de l'Estudi d'Arts i Medicina de Barcelona. Litiguen: d'una banda, mossèn Gaspar Pelegrí, cavaller, metge del rei, proveït pel rei de l'ofici de canceller, amb el mestre Pere Artigó, mestre en medicina, lloctinent i substituït seu; i d'una altra part el mestre Bernat de Granollachs, canceller de l'Estudi nomenat per la universitat del dit Estudi, segons el privilegi que té.

Els primers al·leguen que la provisió pertany al Rei, del qual ha usat i concretament usà quan fou elegit mestre Gabriel Garcia per la universitat de l'Estudi, però el Rei hi proveí a mestre Jaume Quintana que, per virtut d'aquesta provisió fou revocada l'elecció de Gabriel Garcia i mestre Quintana usà l'ofici per molt temps. La universitat de l'Estudi negà aquesta pretensió i diu que li toca l'elecció en virtut del privilegi del rei Martí, de gloriosa memòria, i altres reis passats. Del privilegi citat l'infant Joan envià còpia al rei Alfons i al final li diu que tramet la carta de consulta al Rei de voluntat de les dues parts i que determini el que li sembli.

Així es confirma que després de cinquanta anys envien solament un privilegi, l'inicial de 10 de gener de 1401, que permetia l'elecció del canceller i demés càrrecs i no els privilegis i correccions completes que formen la veritable concessió del rei Martí a l'Estudi; ara, que neguin al rei tot el que ell mateix a disposat en els últims cinc anys és incompreensible. Encara més, pretenien vincular l'ofici de canceller a les persones que estiguessin incorporades a la pròpia universitat de l'Estudi, en contra l'esperit de la fundació i la missió del Canceller.

Sembla que no volien o no podien entendre que la seva professió era institucionalitzada i que formaven una institució reial: que eren un col·legi i ells actuaven com si fossin un gremi o una confraria, si bé no coneixem els estatuts del col·legi, que podien ser al seu gust respectant els privilegis guia de Montpeller.

El 27 de juny de 1458, morí a Nàpols el rei Alfons V (IV de Barcelona), als 64 anys, arribà la notícia a Barcelona l'11 de juliol. La reina Maria moria l'11 de setembre del mateix any. Va quedar la corona d'Aragó pel seu germà Joan de Navarra, lloctinent de Catalunya, els dos germans tenien el mateix concepte de la Justícia, aquesta deien: *“requiere sea igualmente tratado el pobre como el rico, el pequeño como el grande”* com no el van entendre, al 1462 s'inicià una revolució aristocràtica feudal, civil i eclesiàstica. L'exèrcit, que era feudal, es va dividir i seguí una guerra civil. El rei per salvar la reina i el seu fill

Mestres d'Arts i Medicina, els pretors dels remeis i doctors en medicina (1401-1565)

assetjats a Girona, va tenir que empenyorar al rei de França les rendes reials dels comtats del Rosselló i la Cerdanya, que el seu pare havia desempenyorat amb diners del patrimoni de la seva mare. Els pagesos de la muntanya els defensaren i al seu entorn formaren el primer exèrcit reial a Europa, ningú ha considerat aquest fet, victoriosos a la muntanya durant deu anys de guerra, les mainades dels seus contraris no s'atrevien a pujar-hi.

En aquests temps, amb la revolució aristocràtica i feudal i els deu anys de guerra, la medicina també es pot dividir en dues parts:

*= No saben si abans de morir el rei Alfons va decidir en la consulta del litigi sobre el canceller de la universitat de l'Estudi d'Arts i Medicina de Barcelona, però a partir de 1462 és de esperar seguís de canceller Bernat de Granollachs, per l'elecció antireglamentària a la mort del mestre Jaume Quintana i quedà al servei dels reis i lloctinents que arribaven i es substituïen per mort a causa d'una malaltia del seu predecessor. Amb tot sabem que un dels metges de la universitat de l'Estudi, Gaspar Jorba, a partir de 1464 va ser metge de Pere de Portugal, nomenat com a rei d'Aragó. Trobem al 1467, a Bernat de Granollachs com a canceller de l'Estudi i delegat del fill de Renat d' Anjou, confirmà la validesa d'una llicència "*per curar mals de ventrell*" a una dona dita Antònia, donada al 1460 pel protometge Juan de Vesac. Suposem que l'Estudi poc a poc es va convertir en una oficina de metges examinadors per expedir i cobrar les llicències per exercir algun aspecte de la medicina. Bernat era membre de una família de metges de Barcelona entre ells, Francesc Granollachs canceller de l'Estudi al 1401. Un altre Bernat de Granollachs havia escrit el "*Llunari perpetuo*", com si fos indicatiu del caràcter d'aquests mestres: de demanar la lluna. El *Llunari* és una obra astrològica destinada als treballadors del camp, també per a metges, en particular per a la sagnia.

*= El rei Joan II, que al 1459 havia augmentat els salaris dels professors de la universitat de l'Estudi de Lleida, a causa de la guerra passà l'Estudi de Lleida a Osca, que ja funcionava i li donà empenta. En aquest temps seria interessant estudiar en un mateix treball els protofísics o protometges de Joan II : Joan de Vesach, Ferran de Ayerbe, antic membre del Col·legi de l'Estudi de Barcelona al 1453; Joan Badoç i Juan de Ribesaltes, que eren d'origen convers, gran quantitat de jueus obtingueren llicència reial per exercir la medicina i cirurgia, es diu que es deuria matisar el valor del nivell intel·lectual: doncs les llicències s'obtenien pagant les tarifes establertes i l'examen previ a partir dels protofísics examinadors eren pur tràmit, a més raó respecte als jueus, perquè la majoria dels protofísics eren conversos. Ara amb Joan II, tenim un moment estel·lar de la habilitat manual quirúrgica dels oculistes jueus, es produeix l'11 de setembre i el 12 d'octubre de 1468, en que el rei recuperà la visió del seus ulls amb la doble operació de cataractes que li practicà un físic cirurgià jueu, utilitzant la "*tècnica de depressió*" ja empleada abans per cirurgians àrabs i mossàrabs. També desenvoluparen la fabricació de vidres

Manuel Riera i Blanco

correctors de defectes visuals, per la necessitat que tenien les cosidores i sastres jueus de sargir peces de roba vella per revendre-les després de restaurar-se, en aquest treball sobresurten de tal manera que no es veu a la costura cap senyal. A aquest pacient treball es dedicaven tot el dia, fins ben entrada la nit, treball que exigia una gran fixesa visual i es convertien en miops o curts de vista. Els oculistes jueus pretenien resoldre aquest problema ergonòmic d'aptitud laboral, necessari per viure, degut a les poques activitats en que se'ls permetia treballar.

A la mort de Joan II el Magne, amb més de 80 anys, el 19 de gener 1479, el seu fill hereter Ferran ja era rei de Sicília i corregent dels altres regnes de la Corona i es trobava, com rei de Castella, en la fase final de la resolució definitiva de la última guerra civil de Castella del segle XV (1475-1479), tenia la pau amb França i esperances de pau amb Portugal (1479). Amb el rei Ferran II, entrem a la tercera fase de l'Estudi General d'Arts i Medicina de Barcelona.

III - EL PRIVILEGI DE L'ANY 1488 I ELS PRETORS DELS REMEIS.

Ferran i Isabel abans de ser reis d'Aragó, el 30 de març de 1477, des de Madrid havien donat la llei de fundació del Tribunal del Protomedicat, per vigilar els mancaments en l'exercici de la medicina i concessions de llicències per exercir. La idea venia d'Itàlia i dels profòsics o protometges d'Alfons el Magnànim. Per la llei primera del Protomedicat es donaven les jurisdiccions i facultats dels protometges i alcaldes examinadors “ *que de Nos tuvieren poder, lo sean de todos nuestros Reinos i Señorios, que agora son i lo fuesen de aqui adelante*”, l'objecte era :

“ para examinar los Físicos y cirujanos, y ensalmadores y Boticarios, y especieros y herbolarios, y otras personas que en todo y en parte usasen de estos oficios, y en oficios á ellos y á cada uno de ellos anexo i conexo, ansi a hombres como mujeres de cualquier lei, estado, preeminencia i dignidad que sean : para que si los hallasen idoneos y pertenecientes, les den cartas de exámen y aprobación, y licencia para que usen de los dichos oficios libres y desembargadamente sin pena ni calumnia alguna ; y que los que hallasen que no son tales para poder usar de los dichos oficios, o de alguno dellos los manden i defiendan que no usen de ellos “.

Quan al gener de 1479, Ferran II succeí al seu pare, en la medicina i sanitat va seguir la mateixa línia política d'envoltar-se de conversos i afavorir el seu ascens social, mantenint en els seus llocs als profòsics conversos de Joan II: Llorens Badoç i Joan de Ribesaltes, els quals seguiren expedint llicències a qualsevol metge que les sol·licitava. Ribesaltes es va mantenir en el càrrec fins a la seva mort al 1491, any en que el Rei va nomenar des de Granada, el 25 de maig de 1491, com a Profòsic de Catalunya a Bernat de Casaldòvol,

Mestres d'Arts i Medicina, els pretors dels remeis i doctors en medicina (1401-1565)

en absència dels protofísics normals i ho va fer a petició de "*aliquis familiaribus nostris quibus in maioribus complacere desideramus*", sembla que la interinitat durà menys de dos anys. El familiar del rei que el recomanava ha de ser l'infant Enric, duc de Sogorb i comte d'Empúries, lloctinent de Catalunya.

Però així com la idea del Protomedicat sortí d'Itàlia, passà a Catalunya i després a Castella, ara a l'any 1493, arriben des de Castella a la Corona d'Aragó els protofísics següents: Gabriel Alvarez d'Avarca (ACA. reg. 3552, f. 208r-209r), es descriu com "*vulgus dicto doctor de la reina, es protomédico, doctor, catedràtico de Prima de Salamanca*"; després la carta del rei parlava de: Joan de Guadalupe, Joan Rodríguez de Toledo i Nicolau de Soto i els nomenava protofísics a tots tres a l'hora, destinats a Aragó, València i Catalunya, i els senyalava les seves funcions. El rei deia que tenia aquests protofísics i com que havia mort Joan de Guadalupe, el substituïa per Gabriel Álvarez d'Avarca. Eren doctors però graduats de mestres per l'Estudi General de Salamanca. Son els primers doctors en Medicina que trobo a Catalunya en els papers de l'Arxiu reial, després de Ramon de Monsó cap a l'any 1414 (vid: Rev. Gimbernat vol.41, p. 269). Eren doctors, però estaven graduats de mestres per l'Estudi General de Salamanca: segueixo creient que és el rei qui donava l'estatus de doctor de medicina a un mestre professor d'un Estudi General. El mestre en Arts i Medicina Bernat Casaldòvol també es posava les insígnies de doctor. A l'any 1480 a Toledo, Ferran i Isabel havien prohibit conferir graus per rescripte i butlles apostòliques, es va tenir que repetir la prohibició a Burgos el 1496 i a Valladolid el 1523, en aquest cas per l'Emperador Carles i la reina Joana. Amb aquests antecedents seguirem les seqüències :

*= Després de la guerra feudal catalana, a partir de 1472, els consellers de Barcelona al final del seu mandat recomanaven en els seus testaments, l'erecció d'un Estudi General (Rovira, *Hist.* VII p. 439), L'esperit de la fundació era l'econòmic de sempre, per redreçar la vida de la ciutat i, des del punt de vista escolar, la ciutat seguia pendent de la unificació d'escoles. A l'any 1484, el Consell de la Ciutat tornà a airejar la idea de la fundació de l'Estudi General, com a l'any 1450, amb el motiu de la petició d'alguns ciutadans.

*= Segons Esteve Gilavert Bruniquer (Vol.II p. 342), el 14-12-1487, els consellers escriuen al Rei recomanant un Estudi General a Barcelona i el demanen com si ja no en tinguessin un. El rei està amb els problemes de la aplicació de la Sentència de Guadalupe per la redempció dels pagesos y amb la guerra de Granada, a on inicià la substitució del exèrcit feudal per un exèrcit reial hi ho fa amb camperols suïssos, com el seu pare havia fet amb pagesos catalans.

*= Al mateix any de 1487, després de la conquesta de Màlaga, el rei Ferran va decidir la propera estada de la Cort reial a Saragossa, per la proximitat del rei, els afers celebrats

en aquesta ciutat entre novembre de 1487 i febrer de 1488, foren importants pel Principat de Catalunya, tant per la presència del lloctinent l'infant Enric, com per la qualitat i nombre de persones unides en el seu entorn i per la política reial respecte: al General de Catalunya, la Inquisició al Bisbat de Barcelona, el foment de la economia pública i privada i el perfeccionament de la aplicació de la Sentència arbitral de Guadalupe, que va resoldre el llarg i absurd problema dels serfs i pagesos de la terra. Dintre aquesta activitat política i la demanda de gràcies trobem el 14 de gener de 1488, el privilegi de Ferran II concedit "*al canceller i universitat del Estudi de les arts i els metges de la nostre ciutat de Barcelona*" (ACA. reg. 3551 fol. 8v a 12 r.).

*= El privilegi de 14 de gener de 1488, fem notar no es concedia a la ciutat de Barcelona ni la autoritzava com va fer el rei Alfons, tampoc es concedia al Bisbe de Barcelona, sinó al canceller i a la universitat de l'Estudi, o sia a tots els de l'Estudi. En quan a la petició de la ciutat de Barcelona, citada abans per Bruniquer, notari i síndic de Barcelona a l'any 1608, si els consellers van realitzar la petició al rei el 14 de desembre anterior a la concessió del privilegi, arribarien tard.

El privilegi donat a Saragossa el 14 de gener de 1488, està escrit tot en llengua llatina, va ser sol·licitat pel canceller i universitat de l'Estudi de Barcelona, com l'aprovació d'uns capítols de demanda, disset en total i el rei els aprovà tots, amb les paraules "*placet regie maistati*", al gust complert dels sol·licitants, sense la més mínima correcció. No descriuré els capítols, només exposaré els punts més sorprenents, que ho són molt: el privilegi unificà tots els estudis de les arts a Barcelona; reglè els ensenyaments i exercici de la medicina i aquí desconcerta més no es faci en cap moment referència al protofísic o protometge, que el rei Ferran va exportar com institució a Castella el 1477; el rei donà moltes coses de l'Estudi de Lleida que no eren passables a Barcelona, deuria dir quines coses convenien a Barcelona; és estrany l'aprovació de tots els capítols sense matisar, com si el privilegi no fos informat segons el Dret per un lletrat conseller del rei. Pel privilegi es concedia el control escolàstic de Barcelona a una universitat laica, en que els professors de les Arts havien de ser metges. I si tot això fos poc, hi ha moltes coses que no tenen sentit: falten els privilegis que tenia l'Església, es dona l'exclusiva d'un Estudi d'Arts i Medicina format per divuit membres, als que es tenen que sotmetre totes les escoles i estudis de Barcelona, i també sense cap ingerència dels consellers de la ciutat. Considerem que el que es pretenia en el privilegi, correspon al temps de la Il·lustració, expulsió dels jesuïtes i el regalisme. En un principi vaig pensar si el document era fals i col·locat subrepticiament a l'arxiu, però es autèntic, segueixen les referències els anys següents i es repeteix al 1533, escrita la normativa en català.

Ens preguntem si tot era explicable pel humor celta del rei Trastàmara i el seu esperit progressista i ho justificava el desordre escolàstic de Barcelona, a on el Bisbe i la Ciutat

Mestres d'Arts i Medicina, els pretors dels remeis i doctors en medicina (1401-1565)

no eren capaços de resoldre l'ordre i la unió d'escoles, resolt a València al 1414. Resulta intrigant, a part del rei, saber qui eren aquests progressistes de l'Estudi d'Arts i Medicina de Barcelona en quant el canceller tenim el nom de Joan de Ribesaltes, que va morir com a canceller de l'Estudi al 1491, però era protofísic del rei i no encaixa que aquest càrrec quedés fora de la normativa, només veig com possible padrí de la concessió l'infant Enric, lloctinent del rei.

*=El privilegi de gener 1488, no podia agradar al Bisbe ni a la Ciutat: el primer quedà callat, en realitat podia organitzar escoles de Gramàtica i Arts sense necessitat de la aprovació reial, el que no podia fer era crear facultats i concedir graus; els consellers protestaren amb retard, fins el 13 de març de 1491, al·legaren que derogava la concessió del rei Alfons V i del Papa Nicolau V (AHCB. LC 1490-94, f. 41v), quan aquesta no estava vigent ni era vàlida, havia sigut derogada per falsa dos mesos després de concedir-se per subrepció, per la denúncia i instàncies de Antoni Cerdà Cerdan el cardenal lleidatà; i la concessió del rei Alfons no era una fundació amb la concessió d'un reglament i potestats reial (com el cas del rei Martí), era només un permís al Consell de Cent per fundar un Estudi General. Els consellers insistiren dient que tenien el projecte de crear un Estudi General que entrava dins el pla de redreçament de la ciutat, ja plantejat a l'any 1448 i els passà el temps sense fer res, però no deixen de sol·licitar la anul·lació del privilegi de 1488.

*= Citem la notícia d'una causa del notari Lluís Jorba major (AHPB. Manual 13, sèrie filias), per la qual el dimarts 27 setembre de 1491, Bernat de Casaldòvol, síndic de la universitat i Estudi de Arts i Medicina, pagà 10 sous per actes i escriptures davant l'escrivà del Governador General de Catalunya per causa tinguda entre: la universitat de l'Estudi d'Arts i Medicina de Barcelona de una part i per l'altre part els apotecaris, quirúrgics i alguns mestres d'escoles de dita ciutat. Existeix una sentència anterior, de 22 desembre de 1490, donada pels consellers en relació a quatre examinadors del col·legi de cirurgians y els mestres de medicina.

*= Tenim alguna referència de com funcionava l'Estudi de les Arts i la Medicina en aquests anys. Són uns antecedents històrics, que els mateixos mestres de l'Estudi expliquen, el 13 de juny de 1410, al notari Joan de Lunes. Fan una referència històrica del lloctinent l'infant Enric, duc de Sogorb i Empúries, (va ser-ho de gener de 1480 a gener de 1495), en que els mestres de l'Estudi de Arts i Medicina continuaven amb les seves discòrdies: ens diuen que a la mort dels cancellers, el Col·legi seguia elegint-los, segons deien en virtut del privilegi del rei Martí. Així, a la mort del canceller mestre Ribesaltes, protofísic (que per altre document sabem va morir al 1491), el Col·legi de l'Estudi elegí a mestre Noguers, mestre de la dita universitat, com a canceller de l' Estudi i després de prosseguir un temps, renuncià per incapacitat al ofici de canceller i ens diuen:

“ Appres Señor molt excelentisim se son seguits alguns abusos per cobdicia e ambició d’alguns mestres en Medecina que ab favors han bastat a desmallar la el·lecció que ad la universitat competia per virtut del privilegi. Inpretant neprecies per a ells del Infant don Enric, en temps que presidia el dit principat lo que de justicia fer no podia, del que en son seguits moltes discordies, fets per los tals impetrans apoderan-se del dit ofici com si fos cosa de lur patrimoni donant graus aslliterars, segons se diu, per pertinyes e en altre manera de on gran disputació que no sia aniquilatio fos seguida a la dita universitat..”

Consideren el perjudici de la cosa pública que , *“per la inhabilitat dels dits graduats, es seguiran cada dia majors inconvenients, si per la Vostra Majestat no era proveït el remei i el redrés de l’Estudi”* i ara el remei era aconseguir la pau, el repòs i la igualtat dels mestres i demanar un nou privilegi. La igualtat de mestres pot ser en raó a les diferències del títol de doctor. Hem de creure, al no tenir altres dades, que es refereixen al temps en que el doctor Bernat Casaldòvol va deixar la interinitat de protofísic i essent síndic de l’Estudi va ser nomenat canceller avanç de 1495, any en que el duc de Sogorb va deixar la lloctinència. Ja no ens sorprèn que ens diguin que el nomenament de canceller ells hi pertoca i per tant el lloctinent per justícia no podia fer-ho , perquè de la trampa inicial van desmemorar-se i seguiren el somni del seu interès i ells es creien que lo que somniaven era la veritat.

*= Hem dit que el privilegi de Saragossa de 1488, unificava a Barcelona tots els Estudis de les Arts lliberals perquè hi havien moltes escoles d’arts amb diversos lectors que no presidia cap canceller ni rector, sense cap principi d’ordre útil i algun professor dels estudis sense capacitat docent. Per evitar el desordre es manà que ningú pugues tenir escoles de Arts en la ciutat de Barcelona, sense expressa llicència del canceller de l’Estudi d’Arts y Medicina, d’acord amb el privilegi i els seus capítols de 1488, donats a Saragossa. Es compren bé, que un canceller de l’Estudi amb potestats reials, *“ vice nostri”* deia el rei Martí, no podia ser nomenat ni elegit per uns mestres d’Arts i Medicina que només ho somniaven. Amb els anteriors antecedents el lloctinent Joan de Lanuza, el 25 de setembre de 1495, es dirigí als consellers de la Reial Audiència perquè fessin baixar la executòria en relació al privilegi de Saragossa de 1488 (ACA reg. 3804 f. 109v-110v), en aquests moments eren canceller de l’Estudi Bernat de Casaldòvol, mestre en Arts i Medicina i rector per l’any present Joan Ferrer o Ferrari, mestre en Arts. Cada un dels capítols del privilegi de 1488, en totes i cada una de les coses en ells contingudes, es manà fossin complides i conduïdes per les executòries. Ara s’havia d’esperar que baixessin de la reial Audiència. Mentrestant a les conclusions civils de 1496-99 (ACA Audiència 1496-99 vol núm. 39 fol 34v), trobem una súplica presentada per part dels artistes i metges de la ciutat de Barcelona contra el mestre Antoni Amigué i altres, diu: *“Feta relació pel dit Franc, fou conclòs que dita súplica sigui intimada a l’altra part, que la causa segueixi el seu curs i que sigui proveït que, pendent causa i fins que es proveeixi*

Mestres d'Arts i Medicina, els pretors dels remeis i doctors en medicina (1401-1565)

altrament, la ciutat de Barcelona i la universitat de l'Estudi General de la ciutat continuïen fent els seus exàmens con fins ara, i siguin mantinguts en la seva possessió”.

*= Tenim notícia que el 20 d'octubre de 1498, la Reial Audiència, en virtut del privilegi de Ferran II donat al gener 1488, sentencià que fossin tancades totes les escoles d'arts de Barcelona exceptuant “ *ille que publice celebrentur in vico Forn de Ripoll*”, i es manà als escolars no assisteixin a altres escoles que a la mencionada. i també que s'exigeixi les penes previstes en el privilegi reial (ACA Audiència C.C. vol 39 fol 202v). Aquestes eren les escoles de la ciutat, però encara sortiren incidències, doncs el veïns nos les volien al seu barri, hi es van tenir que traslladar al Call. Ara el privilegi de 1488, senyalava s'havien de reunir les escoles “ *en loc ahon se acostuma a legir de Medicina* “ o sigui en la torre del portal de la Boqueria però van seguir al Call, a la casa de Guillem Colom que ja havien ocupat a l'any 1438 i encara al 1503, la seva viuda hi cobrava el lloguer, 22 lliures a l'any.

*= La unió d'escoles d'Arts lliberals disposada per “*Don Fernando, rey nostre*“ avançava lentament. Al 5 de desembre de 1504, el Lloctinent General del rei, comte de Ribagorça, manà publicar a Barcelona per un ban, que s'exigeix observar el privilegi de 1488 de Ferran el Catòlic, a favor de la universitat de l'Estudi General d'Arts i Medicina (AHCB. observacions originals). Sembla que entrem ara en el període dels ban o crides. Cita Rubió i Balaguer (U. B. Notes pàg. 63), que quatre anys després, el 9 d'octubre de 1408, el veguer de Barcelona ordenà publicar els acords del Consell de Cent sobre el funcionament de les escoles d'Arts unides ara en aquell lloc citat en el decret del rei Ferran el Catòlic de 1488: “ *en lo loc ahon se acostuma legir de medicina*”, així en aquests moment les escoles d'Arts, han deixat la casa de la vidua Colom al Call i han passat a la torre de la Boqueria junt al Estudi de Medicina. Hem de fer notar que el Rubió esmenta un decret de 1488, que sembla escrit en català i les paraules citades no es troben al privilegi de 1488 que a més, està escrit tot en llatí. Aquest decret de 1488 del rei Ferran no l'he trobat.

El doctor. Rubió i Balaguer quedà astorat perquè el preàmbul del ban “*presenta errores inverosimiles... porque demuestra como, mas de un siglo después, el recuerdo de la fundación del rei Martin habia desplazado al del rei Alfonso V de Aragón* “. Diu la crida : que els *antics regidors* de Barcelona obtingueren del rei Martí un privilegi “ *de fundar y construir ...studi general en lo qual se legis de les dites arts liberals y altres facultats* “ i a més agrega que “ *lo dit Rei En Marti i Papa Nicolau sinquè* “ van concedir a l'Estudi les gràcies i exempcions atorgades a altres estudis generals. En el meu concepte jo no veig error, els consellers van buscar un historiador o un equip d'ells que adaptés la història de l'Estudi del rei Martí, que tenia prioritat a les necessitats polítiques dels consellers i es va manipular la història adaptant-la als seus interessos. Encara diu el Rubió que en el mateix arxiu de la ciutat de Barcelona hi ha *una crida* posterior en la qual s'atribuïa

correctament la fundació de l'Estudi General al rei Martí, però això sí, dient que la fundació *la efectua a precs dels consellers* que era la base dels seus interessos, demostrar el contrari del que ells havien fet, ara com historiadors no mentien, somniaven que era la realitat: és una malaltia professional amb síndrome mèdica. Rubió tenia com objectiu publicar un segon volum amb els "*Documentos para la Història de la Universitat de Barcelona*" a partir de 1451, no és d'estranyar que amb els fets que van sortint i anem exposant deixés de fer-ho.

*= Existien qüestions i enfrontaments entre els metges i els cirurgians de Barcelona, una ens arriba de la Audiència amb sentència el 19 d'abril de 1509 (C.C. ! foli 102 r i en fol 105), es diu: En el fet dels metges de Barcelona i els quirúrgics de la ciutat, fou conclòs, per observança de les constitucions, que el privilegi reial concedit als metges havia que ser publicat pels llocs habituals en la ciutat i portat a execució pels oficials reials, no obstant les coses al·legades en contrari: no condemnant cap de les parts en despeses del procés. El 4 de octubre de 1511, es va produir una concòrdia "*in portam notari*" Lluís Jorba de Barcelona "*superfacto concordia et anuencia.*", que posteriorment a Valladolid el 7 de febrer de 1513, el rei Ferran donà un decret de concòrdia i aprovà els capítols i conveni firmats entre metges i cirurgians, i manà evacuar el decret sota mandat nostre el notari públic Pere Jaume. Crec que al costat d'aquestes concòrdies es tindria que veure si encaixava "*La concòrdia dels apotecaris de Barcelona de 1511*".

*= En la política la majoria de les eleccions eren per coaptació, però a partir del primer terç del segle XV anava donant bons resultats el procés d'elecció per insaculació de rodolins per elegir els càrrecs i trencar el monopoli de determinats grups i els enfrontaments personals per seleccionar les persones del govern municipal i els col·legis, gremis i confraries. Al Consell de Cent de Barcelona l'elecció per insaculació es va establir al 1498, no és d'estranyar doncs que la universitat de l'Estudi General, veiés el nou sistema per trobar el que volien i per això feren petició al rei d'un privilegi d'insaculació a les Corts de Montsó de 1510.

Coneixem el procés que es seguí en la petició per una còpia del privilegi de l'any 1533, quan el privilegi fou renovat per Carles I, procedeix del "*l'liber Studi generalis medicorum et artis*". En el privilegi renovat per Carles I, es troba transcrit el privilegi d'insaculació concedit a l'Estudi de Arts i Medicina de Barcelona pel rei Ferran II, el 13 de juny de 1510, a les Corts de Montsó. En la part corresponent al rei Ferran no es diu qui era el síndic que presentà la sol·licitud, però en la part de Carles I es diu que va ésser el "*mateix síndic*", per tant el síndic de l'Estudi que va presentar la sol·licitud als dos reis era: Cosme Amiguet que es qualifica al any 1533 com "*artem et medicine doctorem*". El document està escrit en català en la part de la súplica i demanda al rei: consta d'un preàmbul que hem transcrit més amunt a on s'exposen el que es consideren mals de la medicina a

Mestres d'Arts i Medicina, els pretors dels remeis i doctors en medicina (1401-1565)

l'Estudi deu anys abans; i continuen els capítols de demanda. Aquests capítols son set, demanen:

- 1- Insacular els oficis de canceller, rector i tresorer el dia de santa Magdalena de juliol, per l'ofici de canceller és precis ser mestres d'Arts i Medicina i els que no ho son poden insacular en les altres dites facultats. Explica la forma d'insacular.
- 2- Que el temps en l'ofici sia anual, també el de canceller des del primer d'agost. Diu com s'ha de fer l'extracció dels rodolins amb assistència del veguer.
- 3- No es pot repetir en el càrrec si no ha transcorregut un bienni i si és debitor de la universitat no pot concórrer a l'ofici .
- 4- El reconeixement de la bossa en *incorporacions* serà anual, per santa Magdalena.
- 5- Que els canceller, rector i tresorer, ells sols, puguin fer ordenances.
- 6- Que el canceller no pugui graduar a cap persona si no "*ab arranyamen*" de tots els mestres col·legiats o la major part d'ells.
- 7- Demanen que les coses antecedents aprovades en cada capítol pel rei, siguin aprovades sense ser afectades per cap privilegi general o particular usant la clàusula del beneplàcit reservada per l' Il·lustre infant Enric, Lloctinent General, en la provisió de mestre Bernat de Casaldòvol en el dit ofici de canceller, revocant expressament i de certa ciència, lo dit beneplàcit i abrogar la nota infàmia de dit mestre Bernat de Casaldòvol. I que no obstant qualsevol altres privilegis, així de la vostra Majestat com del dit Il·lustre Infant i altres qualsevol lloctinent general, emanades que foren vistes al present privilegi d'insaculació, de forma indirecta no el puguin obviar i contravenir. El síndic i la universitat de l'Estudi suplica a vostra Altesa per plena gràcia, revocar i anular la clàusula del beneplàcit.

Com hem dit en altre lloc, aquests metges tenen esperit gremial no científic, crec hi ha paranys per enganyar: en el preàmbul deien que el rei Martí concedí a l'Estudi, entre altres coses per poder elegir canceller rector i qualsevol oficial necessaris a la universitat, tant d'Arts com de Medicina, i sabien que l'elecció del canceller, certament concedida en el primer privilegi del rei Martí, va ser corregida al unificar-se els dos cancellers d'Arts i Medicina, no obstant això a la petició: en el punt primer pretenien insacular l'ofici de canceller; i en el segon que la duració de l'ofici de canceller fos anual. En la setena petició crec que s'entra en la intenció d'aconseguir concessions per subrepció, anul·lant al rei i al lloctinent la clàusula del beneplàcit: amagant sota un privilegi d'insaculació pel nomenament de càrrecs, que no tenia res que veure en abrogar o anular prerrogatives reials. D'aprovar-se aquestes peticions amb un excel·lent arxiu reial, sembla que entra en els límits de l'absurd, seria estrambòtic. Doncs bé es va aprovar, cada capítol de súplica porta el "*plau al senyor Rey*". No ho creuria si no tingués altres dades:

A les Corts Generals de 1510, convocades al castell de Montsó, Ferran II aprovava el privilegi d'insaculació de l'Estudi general de les Arts i la Medicina de Barcelona, si bé en

las 40 línies que necessita la reial concessió, ni hi ha una línia que diu : “ *que el rei retent per ell i es reserva la potestat de explicar, de interpretar, de corregir i esmenar els sobredits capítols*. Passat un més, durant les mateixes Corts de Montsó el dia 12 de juliol de 1410, el mateix Ferran II anul·là el Privilegi d'insaculació. Però els mestres de medicina i els altres de l'Estudi no en van fer cas, ni van abolir la nota d'infàmia del mestre Bernat de Casaldòvol i pel privilegi d'insaculació el varen fer fora del càrrec de canceller de l'Estudi General augmentant el blasme públic.

*= El mestre Bernat de Casaldòvol, que ara confirmen que va ser nomenat Cancellier de l'Estudi pel lloctinent l'infant Enric, va recórrer als provisors de Greuges de les Corts i a l'any 1511 demanà l'execució de la sentència dictada a favor seu (ACA. C. Civils any 1511, fol. 15r.), la conclusió de 20 de febrer de 1511, diu així: “ *En el fet de l'execució real demanada pel Mestre Bernat de Casaldòvol cavaller i mestre en arts i medicina, que demana l'execució de la sentència dictada pels provisors de greuges de corts en favor seu, fou conclòs que algun algutzir reial porti a execució la sentència manant a TOTHOM I A TOTA LA UNIVERSITAT I ESTUDI D'ARTS I MEDICINA que admetin el dit Bernat com a Cancellier i el mantinguin en la possessió de la cancelleria, i es revoqui tot el que fou proveït, per qui sigui, en contra*.

Aquest fet, execució de la sentència, ha de ser consecutiu a la pròpia sentència que pot ser una copia que hi ha al “ *llibre de Studi* “ anotada a l'any 1557, quaranta set anys després, que diu: “ *Quant al greuge donat per el mestre Bernat de Casaldòvol sobre lo privilegi de la Insaculació de canceller i altres officis obtengut per los sindics de la universitat del Studi de arts i medicina de la ciutat de Barcelona declaram e sententiam que lo dit mestre Bernat de Casaldòvol sie mantegut en la possessió del offic de canceller de dita universitat de dit Studi en lo que era abans de la impetració del dit privilegi de insaculació en fi que totes les cosses attentades en perjuy del mestre Bernat de Casaldòvol sien revocades en lo dit privilegi de insaculació, sortesca son efecte quant al dit offic de canceller apres mort el dit mestre Bernat de Casaldòvol. Data Barcelona anni. nat. dom. quarta decima, MD decima* “

Aquí diu que aquesta sentència de desembre de 1510, que tingui efecte fins el dia de la mort de Bernat Casaldòvol i a partir d'aquest dia el privilegi torni a tenir efecte i resulta que no el pot tenir perquè va ser revocat pel propi rei i seria anul·lat i penat per la reina.

Recordem que en el preàmbul de la petició de 13 de juny de 1510, la universitat havia demanat : “ *pau, repòs e igualtat dels mestres*”. La igualtat dels mestres pot ser degut al títol de doctor i el fet de ser cavaller Casaldòvol, com eren cavallers la família “de Granollacs” i també a fets polítics, doncs en aquests temps accediren els cavallers als càrrecs de la ciutat de Barcelona.

Mestres d'Arts i Medicina, els pretors dels remeis i doctors en medicina (1401-1565)

= A l'any següent de 1512, es convocaren Corts generals de nou al castell de Montsó, inaugurades el 5 de juliol, no hi assistia el rei Ferran i les presidia la reina Germana de Foix en el document de l'acte de Cort (ACA. Reg. 3688, foli 19r-v també 114r-v,) l'escrit al mes d'agost de 1412, sense dia del mes, tot en llatí, ve encapçalat com " *Pro Col-legio medicorum civitatis Ilerda*". S'inicia així: La reina Germana saluda als nobles fidels i magnífics conseller lloctinent, governadors, veguer, batlle i consellers de la ciutat de Barcelona i a tots els altres oficials, i al final cita al Col·legi de metges de dita ciutat de Barcelona. La reina els hi diu que ha rebut de l'exterior (de fora el castell), una carta del sereníssim rei senyor nostre, la carta del rei Ferran està datada a la vila de Montsó, el dia 12 de juliol de 1510, per tant, correspon a les Corts anteriors a les que se estan celebrant al 1512. Resumiré les seqüències de la carta: es dirigeix, als nobles i magnífics consellers, als governadors principals de Catalunya, als consellers, veguers i batlles de la ciutat de Barcelona. El rei diu:

"concedim, fa poc, al Col·legi de metges i Estudi General de Arts i Medicina de la Il·lustre Ciutat, certs capítols " In saqui " (tradueixo d'insacular), pel qual privilegi el dilecte nostre Gisperto Mateus, síndic de la ciutat nostre de Lleida, té una "empara non purgata" (una espècie d'embarc feudal de protecció no justificat), i el rei considera que el privilegi d'insaculació dels metges fou expedit pel nostre protonotari per aconseguir el que ell dirà, i també pel dret en contra de les ordenances de casa nostra. La execució del dit privilegi d'insaculació està embarassada i encara el privilegi, prescriurà abandonada la nostre presència i es considerarà justificada i examinada dita empara per nos i per altre manera que sigui per mandat jurídic. A vosaltres diem i manem la pena de mil florins d'or i perquè en vostres mans no sia costum el dit privilegi, i el rei reprenent a aquests PRETORS DELS REMEIS els tracte de DETENTADORS, o sia d'aquells que retenen la possessió del que no es seu. Per tant, el privilegi d'insacular té que tornar a les mans del rei. En quan al protonotari, en sí la primera figura (doncs va expedir el privilegi abans de clausurar les Corts), restituirà tenint i custodiant la empara al pedit canceller de la manera que sia de preveure. Entre tan per la cosa deguda, es considera la inexecució del dit privilegi".

Després de la carta del rei de l'any 1510, continua la concessió de la reina Germana, del mes d'agost de 1412 (la data no te el dia) i ens diu: " per quan Juan de la Mora i Arnaldo Gort, doctors en lleis de la ciutat de Lleida, que han traslladat la carta més amunt inserida i reivindicant que el privilegi fou executat, malgrat de que per ells aquesta carta havia sigut presentada. Demanant a la reina la deguda execució de la demanda, la reina recolza generosament la petició dels advocats de Lleida i imposa la pena de mil florins d'or de afegiment i manà que les reials lletres preinserides en totes i cada una de les coses contingudes tinguin observació equànime".

En quan als " *pretors del remeis*" , recordem que els *pretors*, com a magistrats d'origen plebeu, aparegueren a Roma en el període republicà amb jurisdicció a les ciutats i

Manuel Riera i Blanco

després ampliaren les funcions als territoris de les províncies. Tenien poder absolut dintre d'el seu territori: sembla que aquests "*pretors del remeis*", si bé no tenien poder absolut en la seva professió el buscaven. Està escrit *pretor* i no *prior*, en aquest cas serien els primers del col·legi.

*= Hem de tornar a les Corts de 1510. Es diu per diversos historiadors que el 12 de juliol de 1510, per les protestes de la ciutat de Lleida, Ferran II va tenir que derogar la concessió del seu privilegi 1488, donat a Saragossa a l'Estudi General dels artistes i metges de Barcelona. Per tant, fou abolit en la mateixa data del Privilegi d'insaculació de l'Estudi dels artistes i metges de Barcelona, que havia sigut concedit pel rei un mes abans. Jo no he trobat la revocació del privilegi de 1488 del rei Ferran i vaig pensar si havia confusió amb el privilegi d'insaculació que acabem de descriure i no mencionaven.

Però comenta. Rubió i Balaguer "*es curioso tal como ocurre en la revocación de la bula de Nicolas V, tampoco hay copia que yo sepa de la de Don Fernando en el AHCB. El Consell de Cent no parece haber hecho ningún caso de ella y, desde 1509, por lo menos pagó los sueldos a los maestros...*" (*Notas p. 63*). Sembla que aquesta anul·lació del privilegi de 1488 es feu en virtut del interdicte de Jaume II, es troba a l'Arxiu municipal de Lleida, com la revocació de la butlla de Nicolau V. Tenim que acceptar-ho per investigar, doncs l'interdicte de Jaume II a ensenyar Filosofia, Medicina i els dos Drets fora de l'Estudi General de Lleida, no afectava els ensenyaments de les Arts amb la Gramàtica llatina i a la Teologia. Si va ser, com es diu, a l'Estudi i Col·legi Artistes i Metges encara els quedaria el privilegi del rei Martí.

Crec que el període de 1512 a 1533 és el més baix com institució de l'Estudi General d'Arts i Medicina fundat pel rei Martí, no es troben qüestions com les que hem anat seguint, potser perquè estaven pagant les dues penes de mil florins d'or imposades una pel rei i l'altre per la reina Germana de Foix.

IV - L'EMPERADOR CARLES, I ELS PRIVILEGIS DE FERRAN II.

A les Corts de Montsó de l'any 1533, presidides pel rei Carles I, l'Emperador Carles V, Cosme Amiguet "*artis et medicine doctore sindicum universitatis et col·legi medicore civitatis Barchinone*" va aconseguir la confirmació dels dos privilegis del seu avi el rei Ferran:- el privilegi concedit a Saragossa el 14 de gener de 1488 i revocat a les Corts de Montsó el 12 de juliol de 1510;- i el privilegi d'insaculació concedit a les Corts de Montsó el 13 de juny de 1510 i revocat el 12 de juliol del mateix any, i com la revocació no s'havia complert, la reina Germana imposà una pena al agost de 1512.

Mestres d'Arts i Medicina, els pretors dels remeis i doctors en medicina (1401-1565)

ELS PRIVILEGIS : Cosme Amigué mestre en Arts i Medicina, ja presumint de doctor, com a síndic de l'Estudi i Col·legi d'Arts i Medicina de Barcelona, amagant els fets de les revocacions, anul·lacions i penes imposades, havia aconseguit en les Corts presidides pel rei Carles, confirmar i aprovar els dos privilegis de Ferran II, el de 1488 i el de 1510, era el moment estel·lar de l'Estudi i els pretors dels remeis: Aconseguir un privilegi de l'Emperador era equivalent a obtenir una butlla papal respecte al "*ius ubique docendi*" o sia, que els graus dels titulats a l'Estudi de Barcelona tinguessin valor per poder ensenyar a tot el món cristià i no sols al regne d'Aragó com fins ara.

*= El privilegi de 1488 renovat el 3 octubre de 1533 al Castell de Montsó pel rei i Emperador Carles i Joana la seva mare, com a reina propietària. El privilegi (ACA. reg.3889 fol.303r-312r), té un curt preàmbul en llengua llatina: es dona la nova renovació a petició del síndic Cosme Amigué, a la "*Universitatis artis et medicorum civitatis Barchinone*"; a continuació transcriu el privilegi del rei Ferran de 14 gener de 1488 i té la diferència del primitiu d'aquest any, pel fet d'estar escrits en llengua catalana els 17 capítols de demanda i el rei els aprovà dient "*plau a la real Majestat.*", sense matisar res i en un punt lleigeixo "*plau a la sua real magestat*".

A l'any 1533, encara no hem arribat al temps de la il·lustració i el regalisme, per tant ens mantenim en les coses ja dites més amunt de que no tenen sentit i encara podem afegir-hi més: referent al capítol segon que estableix el nomenament dels càrrecs per elecció, no podia aprovar-ho el rei i l'emperador, perquè per la dotació dels càrrecs al 1533 es procedia per insaculació, que encara no havien establert a Barcelona a l'any 1488, data del privilegi inicial. També en el capítol deu, va contra el "*ius ubique docendi*", que els hi dóna al ser un privilegi de l'emperador, doncs refermen la gabella o monopoli entre ells, demanen que qualsevol mestre en medicina que sia graduat "*no en dita universitat mas en altra part*" i voldrà practicar de medicina a Barcelona abans que totes les coses tindrà que presentar-se davant del canceller i fer fe del seu grau i a més tenir "*un acte o disputació pública*" o sia, "*examinar-lo en el lloc que li seria assignat pel canceller i mestres del dit Estudi i si serà estat idoni li serà lícit i permès practicar la Medicina*". Crec que precisava que a la votació no surtis cap bola negra. Tot en contra el principi fonamental del "*ius ubique docendi*" i això no pot ésser al segle XV ni a l'any 1533. I encara més, en capítol onzè, ens presenten el concepte de una "*universitat aprovada*" i està en un document escrit en llatí del segle XV, en un altre de 1533 escrit en català i no es admissible el concepte de universitat aprovada, no existia encara la Universitat de València, neix el concepte en el segle XVII i segueix al XVIII, quan es funden 23 noves universitats a Espanya. I finalment aquests pretors dels remeis, mestres en Arts i Medicina, pretenen en el capítol dotzè controlar la cirurgia, a tal efecte demanen al rei "*que home algú de qualsevol condició no pugui en dita ciutat de Barcelona practicar de cirurgia sinó ha estat examinat i aprovat en alguna universitat que tingui llicència per aprovar semblants*

Manuel Riera i Blanco

coses i el que contra farà la pena de cinquanta lliures “ . Aquestes universitats han de ser els gremis de barbers o cirurgians, doncs dels Estudis Generals havien exclòs la cirurgia.

*= El privilegi d'insaculació aprovat per Ferran II el 13 de juny, revocat al cap d'un mes el 12 de juliol de 1510 i anul·lat i sancionat a l'agost de 1512, va ésser de nou aprovat per Carles I amb el capítol setè que afectava a les constitucions de la casa del rei, (AHNB. notari. Joan Lunes). Però la sorpresa que surt ara és que, pel privilegi anterior de 1488, demanen i aconsegueixen que els càrrecs del col·legi es donin per elecció entre els mestres en Arts i Medicina; i en canvi amb el privilegi d'insaculació es demana i aconsegueixen que el càrrecs de l'Estudi es donin *de sac i sort* . Ja no sé que dir dels pretors del remeis i de la burocràcia reial a Barcelona.

LES ACTIVITATS SOCIALS: En aquest temps sabem que l'Estudi i Col·legi segueixen amb la seva llar o acadèmia al portal *vulgo* dit de Santa Eulàlia, abans de la Boqueria, era canceller Miquel Cortadellas i el rector Antoni Primera i d'ordre d'aquest, el bidell Ferran Gucian convocà a la universitat de l'Estudi General d'Arts i Medicina pel dia primer d'agost 1534, per tal de procedir a l'elecció per insaculació del canceller. Falten dades de l'any 1535. Per l'any 1536, son presents dotze electors no hi ha cap cognom de cavaller, es realitzà la lectura del privilegi, en suposició el d'insaculació per estar present al llibre d'actes, i es realitzà l'elecció de canceller per extracció dels redolins que en diuen bellotes, i surt elegit Bertomeu Alcalis i per debitor del Col·legi es qüestiona ser anul·lada, en dues extraccions més surten per sorts Alfonsus Vazquez i Cosme Amiguet. L'Estudi a la fi ha aconseguit l'elecció del càrrec de canceller de medicina per un temps anual, també existeix un canceller d'arts, per tant no hi ha el canceller únic previst pel fundador, el rei Martí.

Segueixen les convocatòries anuals i fan insaculacions de càrrecs cada tres anys. Al 1538 es concedeixen graus a cinc aspirants, un d'ells ha estudiat a Lleida, París, Salamanca i Montpeller; i s'estableixen estatuts. Aquest any 1538, serà per llarga temporada l'últim canceller anual que nomenen els mestres, perquè el dos de gener de 1539, es convocà consell a l'Estudi per Narcís de Solà, en virtut de reials sentències i provisions, per les quals el protometge i cavaller Narcís de Solà pren possessió del càrrec de canceller de l'Estudi, ara hi torna a haver canceller únic. Segueixen els anys vinents les convocatòries anuals de càrrecs de l'Estudi excepte el de canceller, les eleccions es fan en presència de notari, no sempre hi ha la assistència del veguer.

*= Les reunions anuals dels anys 1540 a 1542 son d'una sola sessió, sense interès, no es cita la presència del canceller; a l'any 1543 hi ha dues sessions, al juliol i agost, en aquesta última d'extracció d'oficis o càrrecs es citen 24 membres, és rector Cosme Amiguet. A l'any 1544 es produeix també una convocatòria per elegir professors de

Mestres d'Arts i Medicina, els pretors dels remeis i doctors en medicina (1401-1565)

l'Estudi i al octubre es tenen reunions en forma de consell entre el canceller Narcís de Solà, el conseller cinquè de la Ciutat i canonges del Bisbe, sembla un consell de col·laboració. A l'any 1545 es nomenen professors de l'Estudi d'Arts i àrab; i es reconeixen les bosses d'insaculació; i als anys de 1545 i 1546, es comproven les bosses del tresorer; també es produeixen aquests anys problemes d'intrusisme professional en medicina i cirurgia. A l'octubre de 1544 i setembre de 1545, hi ha dues sentències d'excomunió, una cada any. Al 1546 segueixen els problemes per intrusisme. A l'any 1547, Arusios Gregori, doctor en Arts i Medicina, formà un sindicat general de la universitat de l'Estudi, parlen d'instituir ordenances i apareixen aquí unes ordenances de 12 octubre de 1544, aprovades pels consellers de Barcelona. A l'any 1548, es parlà de la institució d'ordenances i es contenen tretze capítols. Falten folis de l'any 1549.

*= Al 27 agost de 1550, hi ha una altra sentència d'excomunió per la elecció de mestres i tracten d'eleger lectors de retòrica, exercicis d'escriure i gramàtica llatina i els seus salaris. El 24 de juliol, de 1551, es convocà un consell general del Col·legi de la universitat i a l'agost següent el reconeixement de les bosses d'insaculació. En 1452, en processos de tràmit hi apareix el nom d'un tercer bidell. Al 1553, es donà notícia d'una altra "*excommunicationis sententia*". Al 1554, hi ha un sol foli i la convocatòria anual pel dia de Santa Magdalena, amb la presència de només nou mestres i el nom d'un altre bidell. A l'any 1555, ens diuen que el canceller i protometge Narcís de Solà, té el fill Enric que s'ha examinat; i sembla hi ha un acte acadèmic amb el col·legi d'Apotecaris, tracten de la "*Theriacam maioris Andreomachi*" o sia, la triaga de Andròmaco, espècie d'antídot contra tots els verins format per més de setanta substàncies. No tenim actes de l'any 1556 per falta de pàgines de 62v a 74r.

A l'any 1557 a primers de gener, es donaren graus, al 14 de gener es convocà el Col·legi i el 15 de gener es tornen a donar graus de Batxiller, un d'ells originari de Portugal.

*=També aquest any el 6 de març de 1557, el lloctinent reial Per Afan de Rivera, duc d'Alcalà, donà llicència als mestres "*i doctors i altres*" del Col·legi i universitat de Medicina i Arts de Barcelona, perquè puguin fer elecció dels càrrecs el dia distint del que assenyalen el privilegi d'insaculació, atorgat pel rei Ferran i confirmat pel rei Carles a Montsó el 3 d'octubre de 1433 (ACA. Reg. 4212 fol. 13r i 14r.). Així podien fer les extraccions en data diferent a la de Santa Magdalena. Nosaltres sabem que aquest document no el va atorgar Ferran II, en realitat el va revocar al mes següent després de concedit i després a l'any següent en Corts va ésser anul·lat i penat. Es diu dels fets històrics, per assegurar la veritat, que estan documentats i en realitat no sempre en son garantia.

*=El dia 7 de març es produeix la mort del canceller i protometge Narcís de Solà i s'inicien les qüestions per gaudir el càrrec de canceller; al llibre d'actes del Col·legi, la fulla

anterior a la notícia de la seva mort, està escrita la sentència dels "proveïdors de greuges", pel greuge donat a Bernat de Granollacs al desembre de 1510, que com ja hem vist no té la mateixa data que la procedent de la Audiència i que dona la possibilitat de pledejar i aplicar el privilegi a partir de la mort de Bernat Casaldòvol per insacular el càrrec de canceller a favor del Col·legi. Crec no pot ser altre el motiu després del temps passat de 1510 a 1557.

*= A continuació de la notícia de la mort de Narcís de Solà hi ha la concessió en que " *Nos don Carles* " modificà el privilegi d'insaculació, però el rei Carles havia abdicat en 1556 i informa que era " *rey de Alemanyà* " i està escrit tot en català amb una forma no pròpia de la cancelleria. Cal estudiar aquest document i comparar-lo amb el de l'arxiu reial citat del duc d'Alcalà (ACA. reg.4212 fol. 13r i 14r).

*= Hi ha les actes de l'any 1557, que es de molta activitat, es reuneixen el 17 i 18 de març i tractaren d'ordenances; després el 10 i 15 de juny i es parlà de l'examen de Hieronim Magarola fill de ciutadà honorable de Barcelona i d'altres dos examinats. A la convocatòria del Col·legi a primer d'agost, l'assistència és molt nombrosa: disset persones amb el nom de Francesc Osset de canceller i Francesc Castelló de rector, fan les comprovacions i en la extracció apareix de canceller Cosme Amiguët, hi ha qüestions pel càrrec de canceller, es diu hi ha pocs insaculats en aquest ofici. Apareixen dos exàmens. Segueixen més reunions dels mestres el 21 i 27 d'agost i el 10 i 30 de setembre, no apareix el nom del canceller. Nova convocatòria el 5, 6 i 7 d'octubre, els dos últims dies és Cosme Amiguët el canceller en uns exàmens de graus.

Les actes del "Liber Studi Generalis" del notari Joan de Lunes, van de primer agost de 1534 al 20 de juny de 1559, dels dos últims anys només tinc tres folis de l'any 1558, amb graduacions d'alumnes, un d'ells amb les dates històriques del principi del treball. Fins al mes d'octubre de 1559 no s'inauguraren les classes al nou edifici edificat a la Rambla per acord del Consell de Cent d'agost de 1536, havien col·locat la primera pedra al mes d'agost.

REIAL AUDIÈNCIA, CONCLUSIONS CIVILS : Entre les activitats socials hem de separar les relacions de l'Estudi i demés professions sanitàries per qüestions relacionades a la reial Audiència, entre 1513 i 1530 no trobem en las conclusions civils sentències que afectin a plets de l'Estudi General, sols podríem considerar de forma secundària el fet de 19 de juny 1519, que la reina Joana i el seu fill Carles escriuen als oficials reials perquè prestin el seu concurs als Protometges reials en l'exercici de les seves atribucions, perquè hi ha alguns metges, com cirurgians, apotecaris i altres persones, que no volen obeir els seus mandats (ACA, Reg, 3663, fol. 15r-v). A l'abril de 1533, Cosme Amiguët com a metge, procurador i síndic del Col·legi, té causa interposada amb Pere Dalmau quirúrgic; al 1535

Mestres d'Arts i Medicina, els pretors dels remeis i doctors en medicina (1401-1565)

i 1536, és el síndic del Col·legi, Narcís de Solà que té causa contra el metge Francesc Castellví i altres. A partir de 1543 al 1547 per un plet i qüestions del Col·legi hi ha una sèrie de processos contra metges i quirúrgics. Al 1561 trobem una requesta dels consellers als metges de la ciutat perquè no se n'anessin sinó que es quedessin i visitessin els malalts, perquè pertany a l'ofici dels Consellers fixar el nombre de metges i quirúrgics de la ciutat. També del 1543 al 1547 tenen qüestions els apotecaris contra els adroguers pel privilegi obtingut pels apotecaris del rei i Emperador Carles el 31 d'octubre de 1537.

LES ORDENANCES: Hem de considerar les ordenances de l'Estudi. Les primeres ens donen dades el 14 setembre de 1538, on es citen els nom dels mestres que les aprovaren, essent canceller Cosme Amiguat.

A l'any 1547, entre les actes de l'Estudi apareixen cinc folis amb les ordenances del nou Estudi General de Barcelona, aprovades pels Consellers primer, quart i cinquè de Barcelona el 12 octubre de 1544, escrites en llegua catalana.

En les actes de l'Estudi de la sessió de primer agost de 1548, després de convocada i congregada la universitat, sense referir el nom dels congregats, apareixien les ordinacions per aquells que en Arts lliberals i en Medicina a l'Estudi volguessin iniciar-se en el grau de Batxiller i determinen també com iniciar-se en l'exercici de la medicina i com obtenir el "*doctorat auro*" de la medicina, les ordenances estan escrites en llatí, en total son 13 *ítems* i l'últim exposa les funcions del bidell. En 24 de juliol de 1551, el "*sapientissimi viri*" Narcís de Solà, com canceller de l'Estudi, convocà el Consell general del Col·legi de la universitat per canviar les ordenances d'acord amb el privilegi i es canviaren les normes per fer DOCTORS DE MEDICINA i d'ARTS, no junts, però sí en facultats separades. En el consell celebrat, després de diversos col·loquis, tots quedaren d'acord *nemine discrepante*, resolent el problema de la igualtat dels mestres, d'aquesta manera:

" Que en temps passat se feu una ordinacio que en efecte conté que no es pogués admetre ningú per subir examen de Doctor en Medicina sens que primer no fos mestre en arts de universitat aprovada i perquè es contra honra i utilitat de la universitat per ço que molts se farien Doctors en Medicina que no ho fan pusque en las universitats famoses de Itàlia y Spaña, nos serva tal pràctica, sino que liberalment los admitten per a subir examen de doctor en medicina, o sien mestres en arts, o no feren deliberació y statuiren, que per subir examen de Doctor en Medicina basta que tinga algun titol en arts ço es batchaller, o mestre. Entés empero que lo qui doctor se fara haja de donar guans e collatió, si empero collatió se donará així als mestres en arts que presents en lo acte devociorat se trose trobarà com els doctors en Medicina y així mateix als advocat i notari de la dita universitat" (AHNB. not. Joan de Lunes: "Liber Estudi" fol 43v).

No entenia com passaven els metges a la Corona d'Aragó de Batxillers a Doctors, aquí tenim el miracle, des de juliol del any 1551 per invenció del cavaller Narcís de Solà. Pel que diuen, deuria ser d'origen viking o sia pioner. El Batxiller en Medicina era el període de pràctiques al costat d'un mestre per examinar-se al davant del protometge i obtenir la llicència per curar. Així si aconseguien passar de batxillers a doctors escapaven de l'examen del protometge, tot era qüestió de regalar guants i lliures. En el text transcrit ens surt el concepte de *universitat aprovada* a l'any 1551, tindré que acceptar-ho a partir d'aquesta data. Resulta curiós que per canviar la data d'eleccions del dia de Santa Magdalena, tinguin que demanar-ho al lloctinent i puguin canviar la denominació del grau de mestre per doctor amb un canvi d'ordenances.

Hem vist que s'ha iniciat la comunicació entre l'Estudi del rei Martí, els canonges i el Bisbe i els Consellers de Barcelona, per aquest motiu les "*Ordinacions per reformació i perpetua fundació de la universitat del Estudi general*" de tota facultat, que té data de 22 de setembre de 1559 i que tenim que buscar a l'arxiu de la ciutat de Barcelona (AHCB. Llibre d'Ordinacions IV-18).

A les ordenances de 1559, es fa ja referència als estudis de medicina, planificant els ensenyaments per tres doctors doctes i pràctics, a fi de llegir el primer doctor la "*natura humana de Hipocràtes*", el segon la "*introducció seu medicus Galeno*" i el tercer la lliçó del llibre intitulat "*constitucions arts medici Galenii*". Obliguen a cada doctor a tenir de quinze en quinze dies conclusions amb els deixebles; tenien que practicar Anatomia dues vegades a l'any o almenys una cada doctor; i els dies abans del diumenge anar a herboritzar. Creiem era aquest el primitiu pla d'estudis de medicina perquè en les dites ordenances, en el punt de concessió dels graus, es diu que els metges i la Medicina tenen estatuts i cancellers particulars, que acostumen a donar-les els graus. Encara el laic Estudi General d'Arts i Medicina es mantenia a Barcelona independent, si bé dintre del qual ja es notaren eclesiàstics a partir de 1538 en relació als estudis d'Arts.

LES CONCORDIES I LA UNIÓ: En aquests anys no sabem com a la fi es va produir la concòrdia del senyor bisbe i els magnífics consellers de Barcelona per fundar un Estudi General de tota facultat, sota el control del bisbe i la ciutat, hem vist es fan un embolic amb els antecedents històrics. El cas és que tenen tres privilegis reials, dels reis Martí I, Alfons V i Carles I, però no tenen privilegi del Sant Pare, ja que va ser anul·lada la butlla de Nicolau V, en el primer intent de crear l'Estudi amb permís d'Alfons el Magnànim, per tant no tenien privilegi per donar valor als diplomes "*urbi et Orbi*", però pensem que al 1533, el privilegi de l'Estudi General d'Arts i Medicina el renovà l el rei i Emperador Carles i suplia la falta de concessió del Papa.

Mestres d'Arts i Medicina, els pretors dels remeis i doctors en medicina (1401-1565)

Amb la concòrdia de 1565, s'integrà la Institució laica de l'Estudi General d'Arts i Medicina del rei Martí, dintre d'una institució religiosa de la que és patrona la ciutat, iniciada per la concessió de Carles I sobre un privilegi donat i anul·lat pel seu avi a la dita institució laica. Aquesta, com a col·legi de doctors de Medicina, s'integrà dintre de la universitat de l'Estudi General de Barcelona, del que era patrona la ciutat, transmetent-li tots els privilegis concedits, però ara s'imposà una vegada realitzada la unió, que no podia ser anomenat cap canceller ni rector de l'Estudi que fos doctor de la Facultat de Medicina i es diu "*segons tenien costum de nomenar*", en efecte fou així per costum adquirida contra la llei; i per tant, per la llei, la universitat de l'Estudi tingué en totes les seves facultats un sol canceller que per sí o el seu lloctinent (vice-canceller) administrava i governava tota la universitat de l'Estudi, i com aquests càrrecs son ara eclesiàstics, vinculats al bisbe, es produeix un adreç d'acord amb el segle XVI. A primer d'abril de 1565, les ordenances d'aquest any i la concòrdia d'unió, foren presentades i llegides en el Consell de Cent, jurades i acceptades. Aquesta és la data de la unió dels metges a l'Estudi General de Barcelona, un estudi de tota facultat.

Crec que s'inicià dintre de la Institució religiosa un període de gran satisfacció pels metges integrats al Col·legi: deixaven de ser mestres de medicina i definitivament s'engolaren de doctors, lluïen insígnies doctorals, podien cenyir espasa a la cintura i a la administració de la ciutat insaculaven en les bosses de consellers i podien sortir i sortien Consellers en Cap. En l'aspecte professional crec que no va afectar-los la pragmàtica donada a Madrid a l'any 1563, que establia quatre anys d'estudi per obtenir el grau de batxiller de medicina, ells continuaren amb els tres anys d'estudi establerts al 1359 per les Corts de Vilafranca-Cervera; passaven directament, en un examen de batxillers a doctors; i amb el grau de doctor estaven exempts de l'examen del protomedicat, si bé semblava que el protofísic del rei a Catalunya era el canceller i cap del Col·legi, primer dels mestres i després dels doctors, pel que hem anat veien.

No trobem cursos específics de ciències matemàtiques com es pot esperar al segle XVI de la Orde de Sant Domènec i cancellers eclesiàstics integrats a l'Estudi General. Es més, al 1559 han previst sotmetre a regla els lectors aventurers estrangers o de la terra, mestres en arts o altres doctors i homes doctes que voldrien en dit Estudi, llegir algunes lliçons de matemàtiques o de llengües o altre cosa que acostumava a portar molta utilitat als Estudis Generals i, que és causa que els mestres ordinaris o assalariats no siguin negligents i millor s'animin els estudiants. Als aventurers els prohibeixen llegir les dites facultats fora de l'Estudi i a cap lloc de la ciutat, i si algú dels dits estrangers aventurers "*voldra legir qualsevulla facultat pus (mes) no sie de gramàtica ni curs de arts se legiran en dit estudi, si doncs no eren mathematicas com son los llibres de Euclides, Arismetica de Genmet i Vincio, la musea de Fabia, sfera de Sacrobusto, las theorias de planetas de Purvachio, Astrolabi de Aristofelio y la Cosmografia de Pompiano Mela o de*

altres qualsevol facultats“. Tot el que a l'any 1565 semblava prohibit i molt més, formava part dels quatre cursos de matemàtiques aprovats pel pla d'estudis de 1595 per la Universitat de Salamanca, que va ser frustrat al segle XVII. I no parlem de la pragmàtica de Felip II , de 22 de novembre de 1559, que prohibia sortir a estudiar, aprendre i residir al estranger, perquè no afectava a Catalunya, ni al regne d'Aragó, segons diu la pragmàtica. Després d'aquest llarg viatge als segles XV i XVI, tenim que tornar als segles XX i XXI i en els últims anys i començament d'aquests segles trobem les mateixes qüestions que hem estudiat respecte a les ensenyances pública i laica i les ensenyances privades i religioses, també respecte a l'afany dels senyors i pretors d'obtenir concessions per subrepció de la Constitució. Podria anar més amunt i sense les qüestions, rancúnies i competències entre metges d'hospitals del 1914 al 1921, el relator no hauria nascut. Tot cap dintre de la Sanitat al segle XX, tema base del actual XIV Congrés d'Història de la Medicina. Els temps canvien, però canvien poc.

CONCLUSIONS

*= L'actual Universitat de Barcelona és una Universitat laica, per tant la seva història bàsica és l'Estudi General d'Arts i Medicina fundat pel rei Martí I d'ensenyança laica, impulsada en la línia seguida per Alfons el Magnànim i els seus protofísics, Ferran el Catòlic el progressista i Carles l'Emperador del urbi et orbi. I és curiós que a l'any 1405 i 1565 necessites ajuda clerical per mantenir la concòrdia i l'ordre.

*=Ni a la Universitat de l'Estudi General d'Arts i Medicina de Barcelona ni al Consell de la ciutat no existia ergonomia de la regulació que es necessitava en tots els nivell del treball: faltava equilibri de regulació entre les diferents disciplines i entre tots els homes que cooperaven a la organització del treball i sobre tot faltava l'equilibri entre quins tenien que manar a l'Estudi i aquells que tenen que obeir. Hi havia interessos particulars protegits per la ciutat i davant la amenaça d'aquests interessos es responia amb la sorruderia i l'anarquia civil, en lloc de dedicar-se al treball i a la cooperació en organitzar, reglamentar i buscar rigor als estudis de medicina i arts, l'equip de mestres es dedicava a la discussió de competències i preeminències i a la anarquia. Aquesta serà la constant, una reforma dels estudis i una reforma de l'exercici de la medicina, en la que cap rei va poder seguir. No se bé si la Ergonomia es pot aplicar en el treball de la investigació històrica.

BIBLIOGRAFIA

- DE LA TORRE DEL CERRO, Antonio: " Documentos para la Historia de la Universidad de Barcelona. I Preliminares (1289-1451). Introducción, notas y comentarios por JORGE RUBIÓ BALAGUER". Barcelona. Edt. Facultad de Filosofía y Letras Universidad de Barcelona, 1971 .
- RIERA BLANCO, Manuel : En la "Revista Gimbernat". Revista Catalana d'Història de la Medicina i de la Ciència, en l'any, número i pàgina, estan els articles relacionats amb la Medicina Medieval que es citen a continuació:
- "El Colegio de Médicos de Barcelona: una extraña provisión de la Audiencia de Pedro IV, de 23 de mayo de 1342". Any 1994, Vol. XXII, pàgs. 193-222.
- "Les cartes dels consellers de Barcelona als paers de Lleida i l'Orde hospitalària de Sant Joan". Any 1998, Vol XXX, pàgs. 337 a 357.
- "Las Constituciones de Cataluña en la enseñanza de la Medicina". Any 1999. Vol.XXXI, pàgs. 81 a 96.
- "Recull de complements Històrics", en el capítol "nº 4: "Concessió no expedida als mestres de medicina i arts". 2001, Vol XXXV, pàgs 31 a 41.
- "Los exámenes de suficiencia, las Constituciones de Catalunya y las licencias por proceso judicial". Any 2004, Vol. XLI, pàgs. 253 a 260
- "Los grados académicos por concesión real y papal ". Any 2004. Vol. XLI, pàgs. 261 a 273.
- "Los médicos y las enfermedades en "Lo Crestià" de Francesc Eiximenis" . (1379 –1391) . Any 2004,. Vol. XLI, pàgs. 275 a 284

NOTES D'ARXIU

Com es tracte d'una descripció esquemàtica i cronològica dels documents que hem pogut localitzar, la referència arxivística s'ha preferit exposar-la adjunta al document descrit.